

**ASPECTE INTERTEXTUALE ÎN ROMANUL „ACTORUL ANONIM”
DE AURELIAN SILVESTRU**

**INTERTEXTUAL ASPECTS IN THE NOVEL „THE ANONYMOUS ACTOR”
BY AURELIAN SILVESTRU**

Elena Danu-Straistari,
profesor de limba și literatura română
LT "Acad. C. Sibirschi" din mun. Chișinău
Polina Taburceanu, doctor, conf. univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Elena Danu-Straistari,
teacher of Romanian language and literature
High School "Acad. C. Sibirschi" of Chișinău
ORCID: 0000-0002-1957-0172
e-mail: ellenadanu@gmail.com

CZU: 821.135.1-31,,19":82.09

DOI: 10.46727/c.10-11-11-2023.p76-81

Rezumat. Acest articol tratează aspectele intertextuale în romanul „Actorul anonim” de Aurelian Silvestru reliefând intenția de a identifica formele de intertextualitate valorificate de autor, sursele de inspirație și argumentele ce servesc ca fundal de concepere a textului produs.

Cuvinte-cheie: intertextualitate, literatură, cultură, interpretare.

Abstract. This article talks about the the intertextual aspects in the novel "Anonymous Actor" by Aurelian Silvestru highlighting the intention to identify the forms of intertextuality exploited by the author, the sources of inspiration and the arguments that serve as the background for the conception of the produced text.

Keywords: intertextuality, literature, culture, interpretation.

Textul literar este traversat, întotdeauna, de alte texte. Este o realitate de care ne convingem de fiecare dată, când citim un nou roman sau recitim altul, aparent uitat. Volens-nolens, reliefăm valoarea textului literar, când, lecturând, ne amintim operele anterior analizate, numele, care ne-au impresionat, citatele, pe care le utilizăm zi de zi pentru a sublinia unele adevăruri cu care înaintăm în viață și cu care trăim comparând prezentul cu trecutul, toate fiind actualizate și prezentate într-o lumină nouă, curajoasă, cu detalii inedite de către scriitorul care are ce spune.

Construită din elemente ale unor sisteme sau coduri lingvistice, din tradiții pe care le-au creat operele precedente, orice lucrare literară se prezintă ca un intertext, fiindcă niciun text nu poate fi scris independent sau fără a avea conexiune cu ceea ce a fost scris anterior. Criticul literar francez, Michael Riffaterre, scria că „intertextualitatea este perceperea de către cititor a raporturilor dintre o operă și celelalte care au precedat-o sau urmat-o. Aceste alte opere constituie intertextul primei” [4, p.6].

În analiza intertextualității, reliefăm definiția cercetătoarei Juliei Kristeva acordată termenului: „...interacțiune textuală care se produce în interiorul unui singur text. Pentru subiectul cunoscător, intertextualitatea este o noțiune care va fi indicele modului în care un text citește istoria și se inserează în ea” [2, p. 266]. Din această definiție reținem faptul că „subiectul decretează asupra relației de intertextualitate; intertextualitatea însemnând modul în care acest subiect citește „istoria” [1, p.220]. Intertextualitatea este un concept important pentru cultura contemporană, regăsindu-se în toate domeniile artei și în literatură.

Un atare conținut cu aspecte intertextuale ne oferă scriitorul Aurelian Silvestru în romanul „Actorul Anonim”, proza autorului fiind întrețesută cu elemente de (auto)intertextualitate, intertextualitate explicită, care poate fi demonstrată prin reluarea numelor personalităților din domeniul literaturii, istoriei, filosofiei, utilizarea citatelor directe și indirecte etc. și intertextualitate implicită, realizată prin prelucrarea subtilă a elementelor preluate.

Elemente de (auto)intertextualitate – mostre ale dialogismului dintre scrieri

Aurelian Silvestru face apel către cititori să interpreteze romanul „Actorul anonim” în raport cu lucrările sale anterioare. Aceleași cuvinte-cheie, termeni științifici, motive etc. - toate sunt identificate de către cititorii fideli, textul fiind scris într-un limbaj accesibil care facilitează reliefaarea elementelor comune și interpretarea aspectelor intertextuale pe parcursul întregului roman.

În „Actorul anonim”, autorul face trimitere la mai multe opere scrise prezentând elementele de (auto)intertextualitate. Astfel, a fost păstrată aceeași tehnică narativă cu evidențierea monologului interior al personajelor, fapt caracteristic romanului „Străina de la Hollywood”. Sunt tratate în același mod noțiunile legate de psihologie. Sensul vieții este căutat semenii personajelor Maxim Stejar și Felicia. Este accentuată o simbioză dintre artă și științe. Actoria ocupă un loc important în roman fiind explorată prin intermediul personajelor principale, însă într-un mod mai activ decât de către personajul Virgil Amar, actor. Este inclus dialogismul cu Biblia. În ambele lucrări se repetă expoziția romanului - sfârșit de iarnă. Nu este exclus și menționat, în câteva capitole, orașul european - Paris, de care sunt legate amintirile scriitorului etc.

Observăm cum un roman este urmat de altul, elementele comune fiind păstrate. Autorul ne vorbește despre subiecte similare din istoria antică, care conviețuiesc cu cele contemporane în romanul „Fărâme de suflet”. Apare același personaj Nero și calea lui spre conducerea Romei. Se construiesc relații umane, se vorbește despre oamenii adevărați, care nu mor niciodată, ci, pur și simplu, se înalță la Dumnezeu. Tendința de a utiliza citate din literatura română și universală este menținută. De asemenea, se fac referiri la termenii psihologici: talentul, inteligența, caracterul, citat în acest sens fiind și marele Eminescu care a subliniat că inteligențele se găsesc adesea, dar caracterele - mult mai rar.

„Actorul anonim” păstrează motivele biblice și valorile general-umane subliniate în romanul „Cel răătăcit” și volumul de nuvele „Îngerii dispar în ploaie” având în centru - omul, credința, biserica, făcând apel către publicul cititor de a nu-l supăra pe Dumnezeu și de a opta ca binele și adevărul să rămână împreună. Cititorilor li se oferă răspunsul la întrebarea „Unde îl găsim pe Dumnezeu?” etc.

Intertextualitate explicită și implicită întru ridicarea ratingului creației literare

Această lucrare valoroasă prezintă forme de intertextualitate explicită prin utilizarea numelor de personaje din operele literaturii române și universale. Sunt utilizate maxime celebre, sunt citate personalitățile istorice: regele Mihai I al României, Ludovic al XIV-lea, suveran al Franței, Alexandru Macedon etc. Aurelian Silvestru face aluzii la numele filosofilor Platon, Seneca, Socrate, Nietzsche, Blaise Pascal.

Aspectele intertextualității implicite au fost deduse mai dificil ținând de deducerea unor idei și motive literare, a specificului expresiei și conținutului, în romanul supus analizei fiind identificate elemente din stilul autorilor: Pierre Corneille, Lev Tolstoi, Lucian Blaga, George Bacovia.

În prim-plan, romanul afișează descrierea destinului tragic al unui pictor de geniu și drama vieții unui regizor de teatru. Involuntar, autorul face trimitere la opera și stilul scriitorului rus Lev Tolstoi, care a abordat în scrierile sale diverse teme, insistând pe investigarea psihologiei personajelor și pe reflectarea evenimentelor în conștiința acestora. Creația sa se impune prin puterea de pătrundere și de

cuprindere, profunzimea viziunii, sentimentului tragicului etc. Se face referire la acest romancier, prin intermediul personajului Tudor Cerescu, care având impresia că fusese alungat din viață și crezând că era nedrept să mai trăiască, și-a amintit de Lev Tolstoi, care trecând printr-o stare similară, a scris în jurnalul său intim: „Eram sănătos și voinic. Puteam să respir, să dorm, să mănânc, dar nu puteam să trăiesc, deoarece nu mai aveam nici o dorință. Viața a ajuns să mi se pară fără sens...” [5, p. 20].

Totodată, Aurelian Silvestru face trimitere la concepția despre om a filosofului francez Blaise Pascal conform căreia, „nici înger, nici bestie, omul înmănușează în ființa sa laturi și tendințe opuse, fiind exponent, deopotrivă, al decăderii și al grandorii” [3, p.313], regăsită în roman în cazul lui Adi Corn. Prin intermediul acestui personaj este reliefată natura umană care a fost capabilă de multe pentru a-și arăta măreția. Dincolo de mizeria condiției sale, de deșertăciunea și de zădărnicia proprie existenței lui, Adi Corn își găsește demnitatea și măreția, în final optând pentru soluții corecte. Personajul a recunoscut: „Însușisem o operă străină, am dat foc atelierului... și am venit cu intenții criminale” [5, p.232]. El a încercat să-și justifice cele împlănuite, fapt ce i-ar permite să-și întoarcă liniștea sufletească și relațiile de prietenie. „Se oprește contemplativ în fața icoanei lui Florin Montana, apoi se folosește de cuțitul adus de Suzana și își șterge semnătura de pe triptic, spunând că așa e corect. E moștenirea ta, conchide încrezător, și pune icoana în brațele Suzanei [5, p. 253].

Pe paginile romanului autorul utilizează replicile memorabile ale unor personalități marcante, pe care protagoniștii le rostesc în diverse situații. „Opulența din interior striga de peste tot cu aroganță: Vedeti? Sunt tare! Am de toate! Nimic nu-mi este imposibil!” [5, p.26]. Acestea se referă la personajul Tudor Cerescu, care, în luptă cu depresia și în căutarea sensului vieții, și-a amintit de suveranul Franței, Ludovic al XIV-lea, care vizitând palatul ministrului de Finanțe, descoperi pe frontispiciul lui o astfel de inscripție: „Nimic nu este imposibil”. Identificăm astfel citarea indirectă a celor spuse de către Alexandru Macedon: „Nimic nu este imposibil pentru cel care încearcă”.

Protagonistul romanului, Cerescu, e cel care a simțit durerea aflându-se în fața unui destin distrus. Prin intermediul acestuia, prozatorul a apelat la istorie și personalități, găsind astfel o scuză în situația dificilă în care se afla. Tudor Cerescu se consola cu gândul că regele Mihai I al României, obligat să-și părăsească țara, și s-o ia pe drumul pribegiei, a spus: „Un lucru pe care l-am învățat în tinerețe a fost că prietenii te pot dezamăgi mai mult decât dușmanii. Un alt lucru pe care l-am învățat atunci a fost că, în momentele cruciale, rămâi singur” [5, p.17].

Insuportabilă însă, e doar singurătatea omului învins. Până și natura îi descria starea de suflet a personajului: „era un timp urât... ploaia mărunț” [5, p.25]. Aceste spuse de Tudor Cerescu, ne amintesc de ploaia, motiv care accentuează depresia, singurătatea ființei, gândul de sinucidere, sesizate și în creația poetului George Bacovia, cu aceleași cuvinte întâlnite inclusiv în poeziile: „Plouă”, ce reliefează ploaia și sufletul mut și „Rar” în care singurătatea, ploaia și melancolia sunt împletite într-o vreme de beție.

Despre expresia „Sabia lui Damocles” se referă în roman filozoful Seneca în dialogul cu personajul Nero: „*Această sabie a lui Damocles atârână și de-asupra ta. Toți suveranii lumii sunt amenințați de ea*” [5, p.76]. Actualmente, ideea este utilizată, în diverse contexte, inclusiv pentru a descrie o situație riscantă, pentru a sugera existența unui pericol iminent. Astfel, ne informăm despre traseul istoric al expresiei „Sabia lui Damocles”, utilizată încă din sec. III î. Hr., într-o anecdotă consemnată în „Istoriile” grecului Timaeus din Tauromenion, de unde a preluat-o în scrierea „Biblioteca istorică” grecul Diodorus din Sicilia, inspirându-l ulterior și pe filozoful și oratorul roman Cicero.

Împletirea reușită în roman a elementelor de literatură și filosofie oferă cititorilor informații privind evoluția filosofiei, ideile și rezultatele primilor filosofi. Aurelian Silvestru evocă personalitatea lui Seneca în rol de personaj literar antrenat în dialogul despre esența vieții cu împăratul Nero.

Capacitatea de a gândi l-a ajutat pe Tudor Cerescu să reziste, în ciuda încercărilor dificile ale vieții și să facă alegerea corectă, între viață și moarte. De altfel, existența acestui personaj literar este dezvăluirea semnificației filosofice a maximei lui Descartes „Gândesc, deci exist”.

De asemenea, în cadrul romanului întâlnim și alte expresii celebre, expresive, la care se face frecvent trimitere, rostite, spre exemplu, în cadrul dialogului lui Seneca cu Nero: „*Sunt filosof, nu măscărici*”, „*Eu sunt, Cezarul*”, „*Teme-te de tine însuși*”.

Pornind de la faptul că în roman găsim și o altă formă a monologului ce apare îndeosebi în romanul modern – monologul interior, presupunem exersarea acestui procedeu literar fiind asimilat din tragedia clasică franceză din secolul XVII, cu imitarea aparentă a elementelor din stilul autorului dramaturg francez Pierre Corneille. Astfel, autoportretul unui împărat roman este reliefat prin monologul lui Nero actorul: „*Recunosc, am fost un împărat controversat. Nimeni nu mi-a cunoscut adevărata față... Credeam că sunt nemuritor. Eram convins că toți îmi datorează iubire și recunoștință... Ce alt împărat al Romei se va bucura de mai multă venerație decât mine? Nici unul. Nu neg: am fost și crud, dar nu este adevărat că am călcat pe suferința altora ca pe o zdreanță*” [5, p. 200].

Nimicnicia împăratului Nero este demonstrată, prin propria exclamare: „deși stăpân al lumii, sunt doar un fir de praf!”, recunoscută fiind supremația lui Dumnezeu, în fața cărora toți îngenunchem. Autorul ne amintește de Demiurg, nume dat în filosofia lui Platon, creatorului divin care a făurit lumea; creatorul universului în prezența căruia se realizează totul: „și toate acestea în palmele Demiurgului” [5, p.182].

Textul silvestrian versus textul biblic

O intertextualitate puternică, este manifestată, prin dialogismul cu Biblia în cadrul mai multor capitole din roman ce țin de Roma Antică, cu implicarea personajelor biblice, secundare în discuții ș.a.:

- „*În fiecare sâmbătă se joacă spectacolul crucificării: zeci de creștini sfârșesc în chinuri ca Iisus Hristos*” [5, p.179].

- „*Adevărat vă spun: Iisus Hristos a înviat!*” [5, p.180].

- „*Dar a treia zi, Maria Magdalena, una dintre surorile cu care împărtășeam credința, a alergat în mijlocul nostru și ne-a strigat: Bucurați-vă! Iisus a înviat din morți!*” [5, p.181].

- „*Toma s-a apropiat de Iisus și pipâindu-i rănile cu degetul, a exclamat: Acum văd și cred*” [5, p.181].

- „*Uluiitor ce forță de îmbărbătare are Sfântul Petru*” [5, p.182].

- „*Dumnezeu are grijă să pună nu ani, ci veacuri între două prersonalități ca el*” [5, p. 246].

- „*Dumnezeu e milostiv cu mine. Mi-a trimis exact ce căutam*” [5, p.137].

Sacrul își găsește locul central în roman, imaginea icoanei servind ca un prilej de confesiune și desăvârșire morală a fiecăruia dintre noi, un obiect de cult, cu funcții miraculoase. Motivul icoanei evocă, în roman, chipul frumos al iubitei, divin, la care se închină nemijlocit pictorul Florin Montana:

- „*Avem icoana. Ne va ajuta*” [5, p. 254], confirmă Suzana, când Tudor Cerescu îi spuse că dacă pare că totul e pierdut, nu trebuie să disperi...
- „*Icoana lui Florin? Cu ea voiai să crești în ochii lui?*” [5, p.234], îl întreabă Suzana pe Adi.
- „*Când i-am arătat icoana, pentru prima oară în viață, i-am văzut ochii în lacrimi*” [5, p.235], spuse Adi, amintindu-și ultimele clipe ce țin de tatăl său.
- „*E îngerul la care a lucrat Florin Montana*” [5, p.196], zise Suzana când a fost descoperită icoana în demisol.

Motivele literare - în romanul contemporan

Motivul geniului a înfrumusețat romanul reliefându-l pe Florin Montana ca tipul omului superior, înzestrat cu o capacitate artistică deosebită. Era îndrăgostit de ceea ce face, tindea spre ipostaza absolutului. „*Avea talent cu carul. Pe lângă aptitudini, posedă și o voință de fier. Era ca o mașină de pictat... O pânză începută odată cu primele raze de soare capătă contur deja pe la chindii*” [5, p.11].

Motivul geniului este împletit cu cel al jertfei pentru creație. Personajul Florin Montana visa să devină un Michelangelo al zilelor noastre. Îl imita pe semizeul său, preferând singurătatea. „*Era născut pentru pictură*” [5, p.12], recunoșteau colegii. „*Uneori simțea că moare de foame sau de frig, dar nu-i pasă de asta. Era beat de culoare. Putea să trăiască fără sănătate, dragoste sau bucurii, putea să se lipsească de siguranța zilei de mâine, nu însă și de aceea ce constituia esența vieții sale – creația*” [5, p.11]. Dar când atelierul luă foc, vrând să-și salveze opera, Florin se avântă în flăcări, însă o grindă putredă se desprinsese din tavanul captușit cu lemn și îl lovi în cap. Spre finalul romanului, aflăm că tripticul la care lucra a fost, totuși, salvat de către colegul Adi Corn. Acesta a ales să salveze opera, jertfindu-și prietenul. Din considerentul că „*mâinile sale de fierar fiind făcute să țină coarnele plugului, nu pensula*” [5, p.10], acesta tindea să devină un geniu prin furt de icoană...

Florin Montana este acel personaj al lui Aurelian Silvestru, care ne amintește de Meșterul din poemul cu același nume al lui Nicolae Labiș. Este confirmat aspectul intertextual prin forma tragismului unei experiențe comparabile cu cea trăită de personajul labișian - Meșterul, poet național care și-a jertfit viața în numele creației. E semnul revendicării unei comuniuni de destin.

Un motiv folcloric explorat de Silvestru, cu ingeniozitate, este cel mioritic. Motivul mioritic se concretizează prin continuarea acțiunii baladei populare prin intermediul personajelor sale, cei trei ciobani sunt cei trei prieteni, colegi la școala de pictură: Tudor Cerescu, Florin Montana, Adi Corn. Cel mai talentat este pictorul Florin Montana. Acești trei păstori, toți trei veniseră la arte din provincie. Aici, cifra trei simbolizează doi colegi care creează soarta celui de-al treilea.

În cadrul evenimentului de lansare a romanului „Actorul anonim”, scriitorul Iulian Filip a remarcat, că cei trei păstori de culori coboară abrupt în nunta nunților, redactată de scriitor să se joace chiar la începutul narațiunii – cel mai talentat dintre cei trei moare, fiind cuprins de flăcări împreună cu picturile sale. Ceea ce rămâne după această nuntă – inevitabilă, dacă pornim din baladă – e Suzana, mireasa, și ceilalți doi din treime: Tudor Cerescu și Adi Corn. Ambii colegi abandonează pictura, determinați, într-un fel, să-și caute locul potrivit și de harul devastator al lui Florin Montana. Ortomanul își tănuia lucrările și nu admitea pe nimeni în preajma sa în timpul pașterii culorilor etc., a concluzionat Iulian Filip.

Lecturând romanul, ne-am familiarizat cu destine umane din perioada actuală, concomitent cunoscând soarta personalităților din Roma Antică. Am conștientizat cât de slabi suntem în fața Demiurgului recitind crâmpie din Biblie prin implicarea personajelor biblice. Familiarizându-ne cu

concepția despre om a filosofului francez Blaise Pascal, am identificat multiple simboluri pe care le întâlnim în diverse scrieri literare etc.

Concluzii

„*Cunosc un singur mare vampir – talentul, s-a plâns Nietzsche unui prieten*”, scrie Aurelian Silvestru în roman. Te înalță și te coboară, recunoaștem noi, cititorii.

Într-adevăr, trebuie să ai talent ca, fiind un cunoscător al literaturii române și universale, să le interpretezi în varii contexte, să ai curaj să anunți personalitatea și fenomenul prezentat cu referințele respective în textul nou creat.

Citind romanul „Actorul anonim”, observăm multiple aspecte ale intertextualității, care evocă diverse perioade istorice, curente literar-filosofice și reprezentanții acestora. Personajele promovează ideile personalităților care l-au inspirat pe Aurelian Silvestru pentru crearea unor noi texte, așteptate cu nerăbdare de publicul cititor.

Prozatorul Aurelian Silvestru a propus o nouă manieră de a concepe formele de intersectare explicită sau implicită dintre texte printr-o ilustrare fină a semnificațiilor temelor din literatură, filosofie și istorie etc, a expresiilor memorabile, utilizând limbajul accesibil pentru interpretare și împletind excepționalul, ales de maeștri ai cuvântului, cu stilul propriu etc.

BIBLIOGRAFIE:

1. CHIPER, Gr. *Modele intertextuale în poezia română (cu aspecte didactice)*. În: Materialele Conf. științifice cu participare internațională Educația lingvistică și literară în contextul dezvoltării valorilor general-umane. Chișinău, 24-25 noiembrie, 2017, ISBN: 978-9975-76-220-5.
2. KRISTEVA, J. Problemele structurării textului. În: Antologie „Tel Quel“, 1960-1971. București: Ed. Univers, 1980, 496 p.
3. PASCAL, B. *Cugetări*. Oradea: Aion, 1998, 567 p.
4. RUSU, A. *Intertextualitate, interludicitate, interteatralitate*. În: Colocvii teatrale. Iași: Ed. ARTES, 2007, ISSN: 1584-4927.
5. SILVESTRU, A. *Actorul anonim*. Chișinău: Tocono, 2021, 260 p.